

עלילת מצור של חרדה מתארת כמה ימים בחיי מישפחת טולם, אולם כאמצעות פלאש-באקים ומונולוגים פנימיים, נפרשת לעיני הקורא הדראמה הגרמנית, הנמשכת זה עשרות בשנים. מלבד בני מישפחת טולם, נפרשת במצור של חרדה גלרייה שלימה של המויות, מכל שכבות החברה הגרמנית: נציגי הכנסייה, תעשיינים, כותות-הביטחון, משרתים, שכנים, הבת הנשואה **סבינה**, המתנדב-האבים עם שומר-הראש שלה ושאר הרמויות.

כל מעניין את רשות-דיבור גם לנאצי לשעבר" (ביטוי, שמעולם לא הבנת), בשם **בלייבל**, הגרמניה המילחמית במצור של מכל טוב. כל מתאר, במתכוון, חברה שהגיעה עד לתחתית הניון; כולם "הגונים" ויחד עם זאת "שליילים".

מצור של חרדה הוא רומן פסימי, העוסק כנאמנויות הצויות, כערכים אבודים ובקנוניות נואשות. כל מספר את סיפורה של גרמניה, שהמירה את הנאציזם במדינת-חוקים-תועשת", שתושביה משרתים אותה בדיוק כפי ששירתו את הרייך השלישי. רק כותרת המדינה השתנתה, אך תושבי הינם אותם חסרי-החלוחית.

ילדיו של פריץ טולם, מייצגים ברומן את המרידה. הבת **סבינה** מעדיפה להיות לשומר ראשה, מאשר לבעלה הקונפורמיסט, והבן הצעיר **הרברט**, שייך בעצמו לקבוצה קיצונית.

כל יוצר כמצור של חרדה עימות בין טולם האב, שהוא ה"קפיטליסט ההגון", ובין בני הדור הצעיר, שהם, או טכנוקרטיים יבשים, או טיוריסטים קרים ועצבים, טיוריסטים, שדווקא הם סיפקו למישטר גורם המחוק אותו — דווקא אותו אסור היה להם ללסס למישטר: קרבנות, קרדישים-מעונים.

יש כמצור של חרדה מרכיב ספרותי חזק מאוד, והוא עצם היותו גירסה גרמנית, של סוף שנות השבעים לרשימים של **דוסטויבסקי**, על סוף כל השוני שביניהם. אלא ששוני התקופה, הוא זה, המונע את היניריך כל לערוך את המסע של דוסטויבסקי לניכבה-הנש, לשם חשיפת אותם מעמקים המפעילים את המעשים הטיוריסטים. בניגוד לדוסטויבסקי, מתמקד כל בתיאור אותם מנגנונים של חרדה, של פסיכות-המונים, כשהוא מגיע עד לתיאור הפרטים האפסיים ביותר של

מי מריבה צביעות מקורנפת

כאשר כולם נפגשו במעריב של יום ו" עם ידיעות אחרונות ביד, איש כמעט לא שם לב, למודעה מזוהה, שפורסמה (ז'באוקטובר) בשולי המדור הספרותי של מעריב. באותיות שמנות למדי, שבישרו "הודעה לעיתונות", הובא קטע מתוך מאמר שפורסם בעיתון הצרפתי קוטינדיאן זה פארסי (20 בספטמבר '83). מחבר המאמר, אינו אלא חבר האקדמיה הצרפתית ומחבר המחזה הקרנפים **ז'אן יונסקו**. כך צוטט יונסקו במעריב, באותה מודעה:

מחזאי יונסקו מי פירסם ב-מעריב

הצבא האחרון, החזק, התקיף והאמיץ שיש למערב הוא הצבא הישראלי. אה, מי יתן והיו לנו 50 מיליון ישראלים כאלה, אז השלום בודאי היה ניכר על העולם ועל הרדסים. לרוע המזל, גם בצבא זה סיטת הנגף הסוציאליסטית הגורם נזקים, למרות הכל, שיחיו החיילים והפוליטיקאים גלולי הדעת הישראלים. תחי ישראל! אחת המדינות היחידות הנוברות וההגינות שנתרו לנו למרות הכל.

ממש מרתק לקרוא את יונסקו, שזיקתו מביישת את נעוריו, ועניו שחו מראות את ההתקרנות העוברת על החברה הישראלית. מאמר זה, שלא כבוד מי פירסם אותו, רחוק מלהתסיף כבוד למחזאי הרומני יונסקו, שמצא מיקלט בתרבות הצרפתית.

אבי הקרנפים, שבדרכו אל האקדמיה הצרפתית, שכח לספר לו על העובר את החברה הישראלית, עשוי עוד למצוא, אם יאירד ימים, 50 מיליון קרנפים ישראלים, מחוסנים מהנגיף הספיציטי, אם לצטטו. מסתבר שגם תהילת הקרנפים חולפת לה מהעולם, וכל שנתר מיג'ין יונסקו, הוא תועמלן זול, בלא חתימה של ממשלת הליכוד.

באחרונה ראהור, תחת הכותרת משבר הלאומיות הגרמנית כערכת משה צימברמן*, מיבחר מאמרי סימפוזיון זה, המאמרים משרטטים את קוויהמיתאר של המשברים והשוואות של הלאומיות הגרמנית. את הקובץ פותח עורכו, משה צימברמן, בעקוב ומישור — הלאומיות הגרמנית; גילגוליה וגלגוליה. החוקר הנודע **ז'ורג' ל. מורס** סוקר את חזונה וכישלונה של הלאומיות הגרמנית, **רוולף פירהאוס** סוקר את התקופה 1815-1848, **ז'ורג' קוקה** בוחן את חדלון הלאומיות הפרוגרסיבית ברייך השני, **אברהרד קולב** מתמודד עם מושג הלאום ותעמולה לאומנית בימי רפובליקת ויימאר, ועוד חוקרים פורשים את סיפורה של הלאומיות הגרמנית.

בשל עומס המרכיבים של הקובץ, הערפתי להתייחס לכמה בחינות ספרותיות של הלאומיות הגרמנית, כפי שבחונם העורך צימברמן בפרק המבוא שלו, כאמצעות דימוי גרמניה כאשה, בשיר תפל של **קלום שטוק**: עלמה גרמניה אנוכי / בחולה עיני ומכבי רך / לב לי / אציל, גאה וטוב. / עלמה גרמניה אנוכי / בזעם תביט עיני בחולה / לויבי יישנא / את זה שאת מולדתי לא יכיר...

מהעלמה של קלופשטוק, ממשיכה הדרך לשיר נער גרמני אנוכי של **מתיאס קלארדיוס**: נער גרמני אנוכי / לשמע המילה המתוקה. מולדת / יפעם לבי / זמני יבערו באש... והלאה אל שירו של **הרדר אל הרוח** הגרמנית, שבו כתוב: המבט הגרמני החופשי, כה עז, בחול ובהיר / עד מתי יהיה מבטו של עברי-עבדים?

היה זה **גוטהולד אפריים לסינג** על "משברי הלאומיות הגרמנית במאה התשע-עשרה והעשרים; עורך: משה צימברמן; תרגומים: יעקוב גוטשלק; הוצאת מאגנס; 205 עמ' (כריכה רכה).

סימפוזיון תיזכורת גרמנית

עם פתיחת הקתדרה להיסטוריה גרמנית, באוניברסיטה העברית בירושלים, במרס 1981, נערך סימפוזיון, שהתמקד בסקר הבעיה הלאומית הגרמנית במאתיים השנים האחרונות. למרות עיסוקו בגרמניה הזכיר הסימפוזיון יותר מדי מהלכים מאפיינים של הפרק הנוכחי בגיבוש הלאומיות הישראלית. בקובץ מאמרי הסימפוזיון

גוטהולד אפריים לסינג הגרמני המשחק

יש משום תיזכורת גרמנית מחרידה לישראלים, שהיא בכחינת מראה לאימעותת לכמה מהתופעות ההולכות ומתחזקות כאן.

סטיריקון למות, אולרות את ההר

ראשההמשלה לשעבר **מנחם בגין**, אינו מוסגל להתנתק מהחזון, אשר ליווה אותו כמהלך השנה האחרונה, חזון מישמרת אנשי שלום עכשיו, שישבו מול מעוז ראשההמשלה, עם המיספר המתחלף של 500 + הרוגי מילחמת-הלבנון. כאשר נבחרה עבור מנחם בגין דירתו החדשה, בשכונת יפנה-הגן בירושלים, לא נפקד מקומה של שורת הימנון ביתר, שליוותה אותו כל ימי חייו: **למות או לכבוש את ההר**. עכשיו, בריתו החדשה, השוכנת למרגלות בית-קברות-הצבאי שבנה-הרצל, שם קבור חלק מהרוגי מילחמת-הלבנון, יישב ויזמום לעצמו: למות, או לראות את ההר!

סופר בל פחד מפני החירות

היום-יום, ההופכים את החיים הגרמניים העכשוויים, למחנה-דיכוי-שליפריט", כאשר המערב-גרמני, הוא גם הקאפו וגם הסוחר של עצמו.

מצור של חרדה הוא רומן שונה וייחודי, למרות שהוא תפור במתכונות הקלאסיות של הסיפור. זוהי מסה ספרותית על הפחד הגרמני, פחד מפני החירות האמיתית, פחד מפני עשיית דינאמית של הפרט עם עצמו ועם עולמו. יחד עם זאת, זהו רומן מאוזן להפליא, בין הגישות השונות הרווחות בגרמניה. הרומן בן 21 הפרקים, שכל אחד מהם מוקדש לדמות אחת, קשה מאוד לקריאה, בשל המורכבות של נושאו, שאינה נהירה לישראלים, שעבורם "חופש" מתגלם במטבעות-לשון כמו: להיות עם חופשי בארצנו.

מצור של חרדה מומלץ ביותר כספר קריאה לחורף, כספר שתאוריים רבים תכחו עשויים להעניק לקורא הישראלי תמונת-מצב של רגעי-חרדה טיוריסטיים, המתרפקים בעקשנות בשעריה של החברה הישראלית.

הגרמני המשחק, שהבהיר, כי אותו גרמני, אציל, חופשי, גאה, אוהב מולדתו של שנות השמונים למאה ה'18, לא נולד כתוצאה ממחקר אתנולוגי, אלא פרי רוחו של **טאקליטוס**, בפרק הרביעי של סיפור גרמני, שם ניסה, את שורש תורת-הגזע: עמי גרמניה לא הותמו בנישואי תערובת והם אימה כיהודית, טהורה ויחידה במינה. מבין הזרות ברמות גופם בכל מקום — אם מותר להכליל לגבי אוכלוסיה גדולה — סראים, בחולי עיניים, אדומי שיער וגדלי גוף...

תיקצר היריעה, מלהביא במדור זה את כל המשלים והתיזכורות הגרמניות, המובאים בקובץ זה, המומלץ לכל ישראלי החרד לפניה של הלאומיות הישראלית.

כתביעת קתדרה

חוברת קתדרה מס' 29, אינה נופלת באיכותה מד' 28 קודמותיה, כשהיא חושפת ומפרשת פרקים מרתקים מתולדות ארץ-ישראל ויישובה.

החוברת נפתחת במדור דיון, המתמקד בשאלה, שעלתה כאחרונה בציבוריות הישראלית, בידי **יושפט הרבבי ברי-כוכב** נשיא ישראל: מעמדו בראש האומה לאור המקורות, בהשתתפות: **אהרון אופנהיימר**, **דוד גרבלאט** ו**ישראל בן-שלום**. שלושת החוקרים חוננים בכלים מרעיים ומחקריים את ההיבטים השונים של פרשת **ברי-כוכבא**.

קלודין רוסין, מתארת את דרך היס והחוף של עוליה-הרגל בתקופה הביזאנטית, ברשימתה דורה-דאר, תחנה בדרך עוליה-הרגל לירושלם לים בתקופה הביזאנטית, כשהיא מתבססת על ממצאים ארכיאולוגיים והיסטוריים.

בהחזים והתוכנית לבניית בתים ואורות בז'ורן-יעקב (1883-1885) מביא **יוסי בן-אראצי** ניתוח גיאוגרפי-היסטורי, ניי תוח של תעודות שונות מימי הראשית של זיכ' רון-יעקב, מיפטי החור' זים מימי ראשית של זיכ' רון-יעקב עשויים לעורר קינאתם של משתכנים רבים בישראל של היום, בדומה לשיר-טוטים המלווים אותם.

רשימה מרתקת היא רשימתו של **הנרי ניר** איש ודגניה לו (וכותרת המבוססת על שירה של המשוררת רחל, שהפך אחד ממסמלי העלייה השנייה: פרוש כפיים).

ראה **מנגד** / **שמה** — **אין בא** / איש נבו לוי / על ארץ רבה). ניר בוחן שתי מסורות, שהובילו לראשית הקבוצה והקיבוץ. הוא מעמת את ימי הראשית של רגניה, מול קבוצות השמירה והכיבוש של אירגון השומר. הוא מעמת את איש רגניה **יוסף בוסל** בישראל גלעדי, מייסד השומר ופורט למרכיבה את תשתית העלייה-השנייה, וראיית העולם החברתית שלה, שנעה בין דגניה לסג'רה. ניר עורך ברשימתו מחקר השוואתי בין מקורות כתובים שונים ומגיע למסקנה, שהכינוי "אם הקבוצות", שבו הכתירה רגניה את עצמה, מוצדק לחלוטין, וזאת מבלי שבכורת ה"קולקטיבי" של סג'רה יוצאת נחותה, תוך שהוא מגיע גם לשורשיהם של החלוצים במיזרח-אירופה.

רונלד צוויג, בוחן את איום ההתמרדות היהודית ערב מילחמת-העולם השנייה ברשימתו: בריטניה, ההגנה וגורל. הספר הלבן, תוך פירוט צבירת הכוח והעוצמה של היישוב היהודי, עם פרוץ מילחמת-העולם.

יעקוב שביט מביא ברשימתו המרתקת עברים ופיניקים: תמונת-עבר היסטורית קדום ושנימושה באידיאלוגיה הרדיקלית של הימין הציוני והאנטי-ציוני, את סיפור הבסיס והראשית האידאולוגיים של העיון הכנעני, ררך דמויות כאהרון ראובני, יוסף קלוזנר, עדייה חרוון (גור), **גורביץ** זאב ז'בוטינסקי, נחום סלושיץ וזינתן רטוש — רשימה, שהיא בכחינת ניסיון ראשון, של בחינת נושא זה בכלים מרעיים.

קתדרה 29, בדומה לקודמותיה, ממלאת עוד כמה סדקים לא ידועים בספר ארץ-ישראל. פרט אחר הפגים בחוברת הוא הכתיב הלא-מלא, שאינו תואם את תקופתנו.

קתדרה 29: עורכים: יעקוב שביט; יורם צפירי וישראל ברטל; הוצאת יד יצחק בן-צבי; 199 עמ' (כריכה רכה).